

**Terje Ogden**

Forskningsdirektør ved Atferdssenteret

Foto Frank Roger Roksøy

Voldsforebygging

Er det viktigere å få unge til å slutte å røyke enn å hindre dem i å slå?

De helsefaglige miljøene har i flere år arbeidet for å forebygge røyking og for å hindre at barn og unge i det hele tatt begynner. Arbeidet har vært systematisk og langsiktig, og man har benyttet stor kreativitet og mange penger for å løse ett av vår tids store helseproblemer. Mye tyder på at det nå er spiseforstyrrelsene og spilleavhengigheten som står for tur. Forebygging av vold, mobbing og antisosial atferd får til sammenlikning langt mindre oppmerksomhet, som regel har det vært sporadiske tiltak med kampanjepreg. I tråd med dette lanserte Dagbladet for noen år tilbake fortjenestefullt en kampanje mot vold. Den ble bare et kortvarig blaff. Hva kommer det av at et problem som skaper så mye bekymring og som har så store negative konsekvenser både for utøvere og ofre får så lite oppmerksomhet?

Skolen har sine atferdsproblemer å streve med. Ikke bare gir foreldre uttrykk for at skolen mestrer slik problematikk på en dårlig måte, lærerne melder også om mye bråk, konflikter og mobbing blant elevene. Mye av dette er vanlige læreres problemer med vanlige elever. Et høyt støy- og konfliktnivå gir imidlertid også grobunn for mer alvorlige hendelser. Der som barn går gjennom den norske grunnskolen uten å lære seg å lese og skrive, vil ingen finne på å bebreide dem for det. Da heter det at skolen svikter, og det drøftes inngående hva som kan gjøres for å styrke undervisningen. Men hvis de samme barna etter fullført grunnskole framstår som voldelige eller kriminelle, må de selv stå til

ansvar, eventuelt sammen med sine foreldre.

Som i andre land er skolen i Norge først og fremst opptatt av matematikk, språk og leseferdigheter. Kunnskapsministeren må regelmessig svare kritikere som mener at norske elever skårer altfor lavt på de internasjonale komparative OECD-undersøkelsene. Det er skolefaglige ferdigheter og prestasjoner som står i sentrum, elevenes atferd og psykiske helse trekkes bare unnaksvis fram. Atferdsproblemer, med sine sosiale og emosjonelle understrømmer, er blitt et tema skolen helst ikke vil ta tak i. Det er ikke mangel på lovende tiltak. Det holder å nevne Olweus' internasjonalt anerkjente mobbeforebyggende program, det voldsforebyggende programmet «Steg for steg», som formidles av Nasjonalforeningen for folkehelsen, og det veletablerte «Aggression Replacement Training» (ART). Skolen er imidlertid ikke den viktigste utvikleren og pådriveren her. Som for annet psykisk helsearbeid i skolen drives dette fram av eksterne miljøer, blant annet de helsefaglige, barneverntjenesten og ideelle organisasjoner. Resultatet er at arbeidet for å forebygge mobbing og vold i skolen verken blir systematisk eller langsiktig nok.

Det er også utfordringer knyttet til arbeidet med de vanskeligste – barn og unge med alvorlige atferdsproblemer. Her har barneverntjenesten og psykisk helsevern hovedansvaret. Disse barna og ungdommene ble tidligere rutinemessig plassert i spesialskoler eller institusjoner. Forskningskunnskap om «hva som virker» har imidlertid vist at hjelpen bør gis der de bor, det vil si i deres primære omsorgsmiljø.

I 1997 arrangerte Norges forskningsråd en ekspertkonferanse – Tilbud til barn og unge som er spesielt vanskelige og utage-

rende. Konferansen samlet nasjonal og internasjonal ekspertise, som tydelig formidlet at alvorlige atferdsproblemer både kan forebygges og behandles gjennom å involvere og ansvarliggjøre foreldre, familier, barnehager og skoler. Vi har nå mer enn ti års erfaring med foreldretrening for familier med sterkt utagerende barn og med familie- og nærmiljøbasert behandling av kriminelle og rusmiddelmisbrukende ungdommer. Erfaringene og resultatene har vært lovende, og brukerevalueringene entydig positive.

Dagens hovedutfordring handler om å nå ut til barn og voksne som sliter hverandre ut i hyppige og opptrappende familiekonflikter. Terskelen for å få hjelp er imidlertid høy og tilgjengeligheten av virksomme metoder variabel. Ofte må foresatte også gjennom henvisnings- og inn-taksrutiner som kan virke både vanskelige og demotiverende. Med andre ord: Problemet er erkjent, medisinen finnes, men den når i liten grad fram til dem som trenger det. I det store bildet er det et gap mellom den kunnskapen vi har om virksom forebygging og behandlingen og det tilbudet som faktisk gis. Foreldre, men også ansatte i barnehager og skoler, trenger råd og veiledning i hvordan de skal møte vanlige og alderstypiske problemer knyttet til oppdragelse og grensesetting. Det er fremdeles altfor få foreldre som får den støtten de trenger, og det legges fortsatt for lite vekt på sosial læring og voldsforebyggende arbeid i skolen.